

D. van Miert, De kritische uitgave van Neolatijnse teksten: een methodologie. De studie latinistiek

Aan de Universiteit van Amsterdam is het mogelijk om Neolatijn te studeren, als specialisatie in de nog jonge studierichting Latijnse Taal- en Letterkunde. Deze studie, ook wel aangeduid als Latinistiek, richt zich op de bestudering van de latiniteit door de eeuwen heen. Behalve aan Klassiek Latijnse teksten (die samen met de collega's van Griekse en Latijnse Taal- en Letterkunde bestudeerd worden) wordt ook aandacht besteed aan Vulgair-, Laat- en Middeleeuws Latijn en Neolatijn. De student kan zich in de doctorale fase specialiseren in het Latijn uit de Oudheid, het Latijn uit de Middeleeuwen of dat uit de Renaissance. Vooral de laatstgenoemde specialisatie biedt een schat aan mogelijke scriptieonderwerpen. Veel van mijn collega's bij Klassieke Talen heb ik in wanhoop horen uitroepen dat ze geen onderwerp meer kunnen vinden of er is al ettelijke decimeters boekenplank over gepubliceerd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel classici zich post-doctoraal gaan toeleggen op het Latijn uit latere eeuwen. Een land waar deze tendens snel groeiende is, is Spanje.

Neolatijn in Spanje

Van januari tot en met juni 1995 heb ik, in het kader van de studie Latinistiek, met een zogenaamde Erasmus-beurs (volgend jaar zal het, naar ik tot mijn spijt vernomen hebben, Socrates-beurs gaan heten) aan de Universidad Autónoma de Madrid gestudeerd. Op die universiteit is de studie 'Filología Clásica' voornamelijk gericht op de linguïstische aspecten van de Klassieke Talen. Dat geldt niet voor heel Spanje.

Zo wordt aan de universiteit van Cádiz bijzondere aandacht besteed aan het Neolatijn of 'latín renacentista', zoals men het daar liever noemt.

Net als overal in Spanje, telt de studie Klassieke Talen in Cádiz vijf jaren. Na drie jaar is men 'diplomado' en twee jaar later 'licenciado'. Het studieprogramma voorziet in colleges over het Neolatijn, waarbij voornamelijk Spaanse humanisten aan bod komen. Dit stimuleert sommige studenten tot het schrijven van een scriptie over een Neolatijs onderwerp. Een scriptie is in Spanje overigens niet verplicht. Wie echter de ambitie heeft om te promoveren, zal na het licentiaat een scriptie moeten schrijven, maar zo'n werkstuk is dan wel twee à drie keer zo omvangrijk als hier te lande gebruikelijk is. Als men daarna in aanmerking komt voor een onderzoekspost, dient men een proefschrift te schrijven, dat in de regel een bladzijde of zes-, zevenhonderd beslaat.

Het bijzondere van de Universiteit van Cádiz is dat alle proefschriften dezelfde opzet vertonen: elke 'tesis doctoral' bestaat uit een kritische uitgave van een Neolatijnse tekst van Spaanse bodem. Deze uitgaven komen allemaal tot stand volgens dezelfde methodologie, ontworpen door de hoogleraar Latijn: José María Maestre Maestre, de grootste autoriteit op het gebied van Renaissancistisch Latijn in Spanje en auteur van lijvige en veel bekroonde studies, om nog maar niet te reppen van zijn talloze artikelen.

Het feit dat elke uitgave op dezelfde manier tot stand komt, maakt dat Cádiz beschikt over een corpus aan Neolatijnse teksten dat met elke promotie groeit en gemakkelijk toegankelijk is voor mensen van andere studierichtingen. Men zou deze 'serie' een 'standaarduitgave' kunnen noemen.

Een methodologie

Eerder dan de pretentie te hebben zodanig doorkneed te zijn in de theorieën van Maestre Maestre, dat ik die in dit korte bestek op bevredigende wijze

zou kunnen weergeven, wil ik de nadruk leggen op het feit dat er een methodologie bestaat die consequent wordt toegepast. In die toepassingen vullen de onderzoeken elkaar bovendien aan.

Een editie van een 'texto latino humanístico' valt in twee delen uiteen: een inleiding en de kritische uitgave in kwestie.

De inleiding begint met een biografie van de schrijver.

Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de 'obras' van de schrijver, zowel van verloren gegane als overgeleverde, c.q. uitgegeven teksten.

Dan volgt een studie van het uit te geven werk in concreto. Dit is zowel een literaire studie als een studie van het taalgebruik.

Daarna komen de handschriften, c.q. gedrukte teksten aan bod en wordt een *stemma* gereconstrueerd.

De inleiding wordt voortgezet met een woordje over de standaard van de uitgaven: de *usus scribendi* van de auteur en het probleem van *i* of *j* en *u* of *v* komen onder andere aan bod.

Na eventueel te geven facsimiles (die dienen ter staving van in de inleiding gemaakte observaties), wordt de inleiding afgesloten met een bibliografie.

De uitgave zelf vangt aan met een overzicht van de *sigla*. De tekst wordt ingedeeld en benummerd en verschijnt op de linkerpagina. Onderaan deze pagina staan twee apparaten: één voor de parallelplaatsen (waarvoor verschillende categorieën gehanteerd worden) en daaronder het kritisch apparaat. Op de rechterpagina staat de vertaling, die, als het gaat om een nog niet eerder vertaalde tekst, eerder filologisch dan literair dient te zijn. Poëzie wordt dan ook in proza vertaald. Onder deze vertaling staan noten die toelichting geven op zowel de latijnse tekst als de vertaling.

Aan het einde van het proefschrift worden een aantal *indices* gegeven (van namen, toponiemen, citaten, eerste versregels, etc.)

Degenen die na mijn op 6 oktober gegeven mondelinge toelichting op het schema van Maestres methodologie nieuwsgierig zijn geworden naar een gedetailleerder studie, verwijs ik naar een artikel van Maestre zelf, dat in de 'Actas del II Simposio sobre humanismo y pervivencia del mundo clásico' zal verschijnen (Cádiz, 'en prensa'). Ook de volgende publikaties van zijn hand zijn zeer instructief:

- *El humanismo alcañizano del siglo XVI. Textos y estudios de latín renacentista*, Universidad de Cádiz, Cádiz 1990.
- *Poesías varias del alcañizano Domingo Andrés. Introducción, edición crítica, traducción, notas e índices*, Instituto de Estudios Turolenses, Teruel 1987.

Congressen

Mevr. Judith Rice Henderson liet de redactie weten dat de International Society for the History of Rhetoric haar Eleventh Biennial Conference zal houden in Saskatoon, Canada, van 22 tot 26 juli 1997. De termijn voor de inzending van "proposals" voor lezingen is inmiddels verstreken. Voor nadere informatie over deelname aan het congres kan men zich wenden tot Mevr. Rice Henderson, Dept of English 9 Campus Dr, University of Saskatchewan, Saskatoon, SK S7N 5A5, Canada.

Het Tenth International Congress van de International Association for Neo-Latin Studies (IANLS) zal plaatsvinden van 4 tot 9 augustus 1997 te Avila, Spanje. Ook voor dit congres is de termijn voor de inzending van "propo-